

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย

ธรรมบท

บัณฑิตวรรค พระคาถาที่ ๗๗ (เรื่องพระอัสสชิและพระpunpasukha)

พระบาฬี จำแนกบท และบทฝึกทักษะ

สอนโดย : พระมหาประนอม ธมฺมาลงกาโร

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย

ธรรมบท

หมวดธรรมสั้น ๆ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๖. ปณฺธิตวคฺโค

หมวดว่าด้วยปณฺธิต

๒. อัสนชิปฺนัปปสูกวตฺถุ

เรื่องพระอัสนชิและพระปฺนัปปสูกะ

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ดังนี้)

๗๗.

โอวเทยฺยานุสาเสยฺย

อสพฺภา จ นิวารเย.

สตณฺหิ โส ปิโย โหติ

อสตํ โหติ อปฺปิโย.

[๗๗]

ผู้ใดพึงกล่าวสอน พร่ำสอน

และห้ามจากความชั่ว

ผู้นั้นย่อมเป็นที่รักของสัตบุรุษทั้งหลาย

แต่ไม่เป็นที่รักของอสัตบุรุษทั้งหลาย

จำแนกบท ๔

๑. บทนาม		โหติ	ย่อมมี, ย่อมเป็น
อสพฺภา = อกุสลธมฺมา	จากความชั่ว, จากกรรม ที่มีในคนพาล (อกุศลธรรม)	๓. บทอุปสัค	
สत् = พุทธาทีนํ สปปุริสาณํ	ของสัตบุรุษ ท. (สัตบุรุษ ท. มีพระพุทธเจ้า เป็นต้น)		
โส (บุคฺคโล)	(บุคคล) นั้น	อนฺ (อนฺสาเสยฺย)	ปุพฺพัตถะ, ปฐฺมัตถะ ก่อน, ธาตุวัตถานํวัตตกะ คล้ายตามอรรถของธาตุ
ปิโย	เป็นที่รัก, เป็นที่ยินดี		
อสตํ	ของอสัตบุรุษ ท.		
อปปิโย	ไม่เป็นที่รัก, ไม่เป็นที่ยินดี	นิ (นิวารเย)	-
๒. บทอาขยาต		๔. บทนิบาต	
โอวเทยฺย	พึงกล่าวสอน	จ	ด้วย, และ
อนฺสาเสยฺย	พึงพร่ำสอน, พึงอบรมสั่งสอน	หิ	-
นิวารเย	พึงห้าม, พึงกีดกัน		

ความหมายและสาระสำคัญ

พระอรรถกถาจารย์ ได้อธิบายเนื้อความของพระคาถานี้ ดังนี้

เมื่อเกิดเรื่องขึ้นจึงกล่าวสอน ชื่อว่า โอวาท เมื่อยังไม่เกิดเรื่อง ชื่อโทษที่ยังไม่มาถึง ด้วยสามารถเป็นต้นว่า “แม่โทษจะพึงมีแก่ท่าน” ชื่อว่า อนุศาสน์ กล่าวต่อหน้า ชื่อว่า โอวาท ส่งทูตหรือสาส์นไปในที่ลับหลัง ชื่อว่า อนุศาสน์ แม้กล่าวคราวเดียว ชื่อว่า โอวาท กล่าวบ่อย ๆ ชื่อว่า อนุศาสน์ อีกอย่างหนึ่งกำลังโอวาทนั้นแหละ ชื่อว่า อนุศาสน์ บุคคลพึงกล่าว พึงสั่งสอนอย่างนี้ ด้วยประการฉะนี้ พึงห้ามจากอกุศลธรรม ให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรม

บุคคลผู้กล่าวสอน พร่ำสอน และห้ามจากอกุศลธรรม เช่นนั้น ย่อมเป็นที่รักของสัตบุรุษทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น แต่ไม่เป็นที่รักของพวกอสัตบุรุษ ผู้ไม่เห็นธรรม มีปรโลกอันข้ามล่วงแล้ว (คือผู้ปล่อยโลกหน้า ผู้ไม่สนใจโลกหน้า บุคคลเช่นนี้ย่อมไม่พบสมบัติ ๓ อย่าง คือ มนุษย์สมบัติ เทพสมบัติ นิพพานสมบัติ) ผู้เห็นแก่อำมิส (ผู้เห็นแก่ปัจจัยสี่ เช่น จีวร เป็นต้น) บวชเพื่อประโยชน์แก่การเลี้ยงชีพ ผู้ที่มัวเมาด้วยหอกคือปากอย่างนี้ว่า “ท่านไม่ใช่อุปัชฌาย์ อาจารย์ของพวกเรา ว่ากล่าวพวกเราทำไม”

สถานที่ตรัส ทรงปรารภ และผลที่ได้รับ

พระศาสดาตรัสพระคาถานี้ ณ วัดพระเชตวัน เมืองสาวัตถี ทรงปรารภพระอัสสชิและพระปัญพัสกุละ ผลที่ได้รับ คือ มหาชนบรรลुโสดาบันเป็นต้น

เรื่องภิกษุอัสสิและปุนัพพสุกะ

เทศนาตั้งขึ้นที่ภิกขาจารย์ ภิกษุอัสสิและปุนัพพสุกะ เป็นสัทธินาริก (ศิษย์อุปฌาย์) ของ พระอัครสาวก คือพระสารีบุตรเถระและพระมหาโมคคัลลานเถระ แต่ภิกษุทั้ง ๒ รูป นั้น เป็นอัสสิ เป็น ภิกษุขั้วเมื่ออยู่ที่ภิกขาจารย์กับภิกษุ ๕๐๐ รูป ซึ่งเป็นบริวารตน ล้วนแต่เป็นผู้ชั่วช้า ทำอนาจาร (ความประพฤติ ไม่สมควร) หลายประการ เช่น ปลุกไม้ดอกและพุ่มดอกไม้เองบ้าง ใช้ให้เขาปลุกบ้าง ทำการประทุษร้าย ตระกูล คือประจบคฤหัสถ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เลี้ยงชีพด้วยปัจจัยที่เกิดจากการกระทำนั้น ทำให้อาวาสนั้น ไม่เหมาะจะเป็นที่อาศัยอยู่สำหรับภิกษุมีสกุล

พระศาสดาทรงสดับข่าวนั้นแล้ว ตรัสเรียกพระอัครสาวกทั้ง ๒ พร้อมด้วยบริวารมา เพื่อทรง ประสงค์ทำปัพพชาชนิยกรรม (ไล่ออกจากหมู่คณะ) แก่พวกภิกษุนั้น ตรัสว่า

“สารีบุตรและโมคคัลลนะ เธอพากันไปเถิด บรรดาภิกษุเหล่านั้น พวกใดไม่เชื่อฟังคำของเธอจงทำ ปัพพชาชนิยกรรมแก่ภิกษุเหล่านั้น ส่วนพวกใดเชื่อฟังคำ จงว่ากล่าวพราสอนพวกนั้น, ธรรมดาผู้ว่ากล่าว สั่งสอน ไม่เป็นที่รักของผู้ที่มีใจบัณฑิตเท่านั้น แต่เป็นที่รักที่ชอบใจของบัณฑิตทั้งหลาย”

เมื่อจะทรงสืบอนุสนธิแสดงธรรม จึงได้ตรัสพระคาถานี้ว่า :-

“ผู้ใดฟังกล่าวสอน พราสอน
และห้ามจากความชั่ว
ผู้นั้นย่อมเป็นที่รักของสัตบุรุษทั้งหลาย
แต่ไม่เป็นที่รักของอสัตบุรุษทั้งหลาย”

ความหมายและสาระสำคัญของพระคาถานี้ ได้อธิบายมาแล้วแต่ต้น

ฝ่ายพระสารีบุตรและพระโมคคัลลนะไปที่ภิกขาจารย์นั้น ว่ากล่าวสั่งสอนภิกษุเหล่านั้นแล้ว บรรดา ภิกษุเหล่านั้น บางพวกก็รับโอวาท ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ บางพวกก็สีกไป บางพวกต้องปัพพชาชนิยกรรม

อ่าน สวดออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน และคัดตามแบบด้วยตัวบรรจง

โอมเทยุยานุสาเสยุย อสพุภา จ นินวาระเย.

สตนฺหิ โส ปิโย โหติ อสํ โหติ อปฺปิโย.

โอมเทยุยานุสาเสยุย อสพุภา จ นินวาระเย.

สตนฺหิ โส ปิโย โหติ อสํ โหติ อปฺปิโย.

ผู้ใดฟังกล่าวสอน พร่ำสอน และห้ามจากความชั่ว

ผู้นั้นย่อมเป็นที่รักของสัตว์บุรุษทั้งหลาย

แต่ไม่เป็นที่รักของอสัตบุรุษทั้งหลาย

ผู้ใดฟังกล่าวสอน พร่ำสอน และห้ามจากความชั่ว

ผู้นั้นย่อมเป็นที่รักของสัตว์บุรุษทั้งหลาย

แต่ไม่เป็นที่รักของอสัตบุรุษทั้งหลาย

ปุจฉา-วิสขณา

ฝึก ปุจฉา การถาม และ วิสขณา การตอบ ตามวิธีของพระอรรถกถาจารย์

ปุจฉา	วิสขณา
โอวเทยยานุสาเสยยาติ อิมํ ฌมมเทสนํ โก กเถสิ ? ใคร ตรัส ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า โอวเทยยานุสาเสยย เป็นต้น ?	โอวเทยยานุสาเสยยาติ อิมํ ฌมมเทสนํ สตถา กเถสิ. พระศาสดา ตรัส ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า โอวเทยยานุสาเสยย เป็นต้น
กตถ วิหรนโต กเถสิ ? ตรัส เมื่อประทับอยู่ ณ ที่ไหน ?	เขตวเน วิหรนโต กเถสิ. ตรัส เมื่อประทับอยู่ ณ วัดพระเชตวัน
กํ อารพภ ? ทรงปรารภ ซึ่งใคร (จึงตรัส) ?	อสสชิปนพพสุกภิกขุ อารพภ. ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุอัสสชิและปัญพพสุกะ ท.

ฝึกถาม-ตอบ ประโยคอื่น ๆ

ปุจฉา	วิสขณา
โก โอวเทยย อนุสาเสยย ? ใคร พึงกล่าวสอน พึงพรั้าสอน ?	โย อัจฉริโย วา อูปขมาโย วา อญโณ วา โกจิ, โส สพโพิปิ โอวเทยย อนุสาเสยย. บุคคลใด คือ อาจารย์ หรือ หรือว่า อุปัชฌาย์ หรือว่า บุคคลไร ๆ อื่น (มีอยู่), แม้บุคคลทั้งปวง นั้น พึงกล่าวสอน พึงพรั้าสอน
กุตโต นิวารเย ? (บุคคล) พึงห้าม จากอะไร ?	อสพภา นิวารเย. (บุคคล) พึงห้าม จากธรรมที่มีในคนพาล (อกุศลธรรม)
เกสํ นุ โข เอวรूप ปุคฺคโล ปิโย โหติ, เกสํ อปิโย โหติ ? บุคคล ผู้มีสภาพอย่างนี้ ย่อมเป็นที่รัก ของใคร ท. หนอ แล, ย่อมไม่เป็นที่รัก ของใคร ท. ?	สตํ ปิโย โหติ, อสตํ อปิโย โหติ. (บุคคล ผู้มีสภาพอย่างนี้) ย่อมเป็นที่รัก ของสัตบุรุษ ท., ย่อมไม่เป็นที่รัก ของอสัตบุรุษ ท.

วิธีผันประธานกับกริยา

บทประธาน คือ **บุคคล** **บุคคล** เป็นต้น กับ บทกริยาอาขยาต คือ **โอว** **เทย** ฟังกล่าวสอน เป็นต้น ต้องมี **บุรุษ** และ **วณะ** ตรงกัน ดังนี้

ตัวอย่าง สัตตมีวิภัติ ประสพ

อว บทหน้า + วท ธาตุ (กล่าว) + อ ปัจจัย + สัตตมีวิภัติ (ฟังกล่าวสอน)

บุรุษ	เอกวณะ			พหูวณะ		
	บทนาม	บทกริยา	วิภัติ	บทนาม	บทกริยา	วิภัติ
ปฐม.	บุคคล	โอวเท, โอวเทย	เอย → เอ	บุคคลา	โอวเทยฺ	เอยฺ
มัชฌิม.	त्व	โอวเทยาสี	เอยาสี	ตุम्हे	โอวเทยาส	เอยาส
อุตตม.	अहं	โอวเทयामी	เอยामी	มยं	โอวเทयाम	เอยाम

ฝึกผันบทกริยา คือ **อนุสาเสย** (อนุ + สาส + อ + เอย) ฟังพราสอน และ **นิवारเย** (นิ + วร + ญ + เอย) ฟังห้าม เหมือน **โอวเทย**

ตัวอย่าง วัตตมานาวิภัติ ประสพ

หุ ธาตุ (มี, เป็น) + อ ปัจจัย + วัตตมานาวิภัติ (ย่อมมี, ย่อมเป็น)

บุรุษ	เอกวณะ			พหูวณะ		
	บทนาม	บทกริยา	วิภัติ	บทนาม	บทกริยา	วิภัติ
ปฐมบุรุษ	บุคคล	โหติ	ติ	บุคคลา	โหนติ	อนติ
มัชฌิมบุรุษ	त्व	โหสิ	สิ	ตุम्हे	โห	
อุตตมบุรุษ	अहं	โหมิ	มิ	มยं	โหม	ม

ผันและพูด

ฝึกผันและพูด ถาม-ตอบ บทประธาน กับกิริยา

เอกวจนะ	พหุวจนะ
โก อสพภา นิवारเย ? ใคร ฟังห้าม จากธรรมที่มีในคนพาล ?	เก อสพภา นิवारเยยฺ ? ใคร ท. ฟังห้าม จากธรรมที่มีในคนพาล ?
บุคฺคโล อสพภา นิवारเย. บุคคล ฟังห้าม จากธรรมที่มีในคนพาล	บุคฺคลา อสพภา นิवारเยยฺ. บุคคล ท. ฟังห้าม จากธรรมที่มีในคนพาล
ตฺวํ อสพภา นิवारเยยฺยาสี. ท่าน ฟังห้าม จากธรรมที่มีในคนพาล	ตฺมเห อสพภา นิवारเยยฺยาค. ท่าน ท. ฟังห้าม จากธรรมที่มีในคนพาล
อหํ อสพภา นิवारเยยฺยามี. ข้าพเจ้า ฟังห้าม จากธรรมที่มีในคนพาล	มยํ อสพภา นิवारเยยฺยาม. ข้าพเจ้า ท. ฟังห้าม จากธรรมที่มีในคนพาล

ฝึกผันและพูด ถาม-ตอบ ประโยคต่อไปนี้

โก พุทธาทีนํ สบฺปุริสานํ ปีโย โหติ ?

ใคร ย่อมเป็นที่รัก ของสัตบุรุษ ท. มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ?

บุคฺคโล (โอราทโก อนุสาสโก) พุทธาทีนํ สบฺปุริสานํ ปีโย โหติ.

บุคคล (ผู้กล่าวสอน ผู้พรั่สอน) ย่อมเป็นที่รัก ของสัตบุรุษ ท. มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น

บุคฺคลา (โอราทกา อนุสาสกา) พุทธาทีนํ สบฺปุริสานํ ปียา โหนติ.

บุคคล ท. (ผู้กล่าวสอน ผู้พรั่สอน) ย่อมเป็นที่รัก ของสัตบุรุษ ท. มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น

ตฺวํ ๑เปฯ ปีโย โหสิ.

ท่าน ฯลฯ ย่อมเป็นที่รัก...

โก อสตํ อปฺปิโย โหติ ?

ใคร ย่อมไม่เป็นที่รัก ของอัสตบุรุษ ท. ?

บุคคล (โอรธาทโก อนุสาสโก) อสตํ อปฺปิโย โหติ.

บุคคล (ผู้กล่าวสอน ผู้พร่ำสอน) ย่อมไม่เป็นที่รัก ของอัสตบุรุษ ท.

โก อสฺสพฺภา นีวารเย ?

โก อสฺสพฺภา นีวารเย ?

ใคร พึงห้าม จากกรรมที่มีในคนพาล
(อกุศลกรรม) ?

ใคร พึงห้าม จากกรรมที่มีในคนพาล
(อกุศลกรรม) ?

บุคคลใด อสฺสพฺภา นีวารเย.

บุคคลใด อสฺสพฺภา นีวารเย.

บุคคล พึงห้าม จากกรรมที่มีในคนพาล
(อกุศลกรรม)

บุคคล พึงห้าม จากกรรมที่มีในคนพาล
(อกุศลกรรม)

ตั่ว อสฺสพฺภา นีวารเยยฺยาลิ.

ตั่ว อสฺสพฺภา นีวารเยยฺยาลิ.

ท่าน พึงห้าม จากธรรมที่มีในคนพาล

(อกุศลธรรม)

ท่าน พึงห้าม จากธรรมที่มีในคนพาล

(อกุศลธรรม)

อหิ อสฺสพฺภา นีวารเยยฺยามี.

อหิ อสฺสพฺภา นีวารเยยฺยามี.

ข้าพเจ้า พึงห้าม จากธรรมที่มีในคนพาล

(อกุศลธรรม)

ข้าพเจ้า พึงห้าม จากธรรมที่มีในคนพาล

(อกุศลธรรม)

